

УДК 342.922:37.014.5(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2025.16>

В. В. Кирда
orcid.org/0009-0001-3985-0833
аспірант
Пенітенціарної академії України

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Основою адміністративно-правового статусу будь-якого суб'єкта адміністративного права, безумовно, складають такі категорії, як права, обов'язки, відповідальність тощо суб'єкта адміністративного права. Але при цьому, фактично ігноруються проблеми визначення поняття будь-якого органу публічного управління, що, на нашу думку, є недоречним, і все зводиться виключно до законодавчо визначених понять, які закріплені в законодавчих чи підзаконних нормативно-правових актах. Це ж стосується безпосередньо й Державної служби якості освіти України, адже окрім законодавчо визначеного поняття Державної служби якості освіти в її установчому документі, у науці адміністративного права чи публічного управління й адміністрування дане поняття не було предметом дослідження. На нашу думку, це є певною прогалиною з огляду на те, що в сучасних умовах реформування освіти важливо забезпечити ефективний механізм контролю та моніторингу якості освітніх послуг, що відповідатимуть європейським стандартам. Державна служба якості освіти України відіграє важливу роль у створенні системи внутрішнього та зовнішнього оцінювання, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної освіти. Увага до цього питання є особливо важливою в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору та імплементації нових стандартів. Крім того, ефективність функціонування будь-якого державного органу, у тому числі Державної служби якості освіти України, безпосередньо впливає на прозорість, відповідальність та рівень довіри громадськості до управлінської системи. Тому особливої актуальності набуває питання аналізу законодавчо визначеного поняття Державної служби якості освіти України, його потенційного удосконалення з подальшим внесенням змін до законодавства та чіткого окреслення завдань даного органу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що в науці адміністративного права адміністративно-правовому статусу Державної служби якості освіти України практично не приділяється уваги. Це ж стосується безпосередньо й визначення поняття даного органу,

а також завдань, які він повинен виконувати для реалізації свого адміністративно-правового статусу. Однак все ж таки опосередковано окремі аспекти досліджуваної тематики вивчали В. В. Ковтунець, С. М. Квіт, Г. М. Сагач, О. С. Головка та інші, праці яких стосувалися окремих аспектів функціонування Державної служби якості освіти України. Проте, попри напрацювання вказаних науковців, поняття Державної служби якості освіти України, окрім законодавчо встановленого, так і не було предметом дослідження, а тому вважаємо, що напрацювання в даному напрямі є дійсно актуальними. Крім того, завдання Державної служби якості освіти України не чітко визначені, що також може свідчити про подальші перспективи досліджень в цьому напрямі.

Формулювання цілей. Метою наукової статті є окреслення проблем законодавчого трактування поняття Державної служби якості освіти України як суб'єкта адміністративного права та напрацювання пропозицій щодо стосовно його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Дослідження адміністративно-правового статусу будь-якого суб'єкта адміністративного права доречно починати з визначення його поняття, оскільки термінологічний апарат є основою будь-якої науки в цілому. Особливо актуальним це виглядає для тих суб'єктів адміністративного права, які в науці недостатньо досліджені, зокрема, Державної служби якості освіти України (далі – Служба).

Перш ніж досліджувати поняття Служби потрібно зазначити, що етимологічно «термін» – це одиниця історично сформованої термінологічної системи, яка безпосередньо і визначає поняття, а також його місце в системі інших категорій, виражається словом або словосполученням, безпосередньо слугує для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам [1, с. 91].

Інші науковці дотримуються думки, що «термін» – це слово чи група слів, які позначають один предмет (чи певну групу предметів) і вживаються в даній науці з одним чітко

визначеним значенням і відповідним змістом [2, с. 115].

Р. Ю. Стацюк підкреслює, що різноманіття дефініцій поняття «термін» насамперед пояснюється відсутністю чітко визначених його характерних ознак, в результаті чого кожен науковець розуміє це явище по-своєму. [3, с. 113].

Переходячи безпосередньо до термінології нашого дослідження, потрібно зазначити, що на сьогодні поняття Державної служби якості освіти України розкрито в пункті першому Положення про Державну службу якості освіти України (далі – Положення). Відповідно до вищезначеного пункту Положення Державна служба якості освіти України – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки та який реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства [4].

Разом з тим, в контексті даного поняття доцільно звернути увагу також на положення статті 67 Закону України «Про освіту» де вказується, що одним з органів із забезпечення якості освіти є центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти, тобто Державна служба якості освіти України, але при цьому не розкривається зміст її поняття [5]. Фактично, аналізуючи положення статті 67 Закону України «Про освіту», адміністративно-правовий статус Державної служби якості освіти України визначається через повноваження, які даний орган виконує.

Повноваження Державної служби якості освіти України визначено в частині другій статті 67 Закону України «Про освіту». Так, згідно з вказаною статтею центральний орган виконавчої влади із забезпечення якості освіти та його територіальні органи:

- проводять інституційний аудит закладів освіти;

- надають рекомендації закладам освіти (крім закладів вищої освіти) щодо організації та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

- за результатами експертизи затверджують освітні програми дошкільної та загальної середньої освіти у випадках, визначених спеціальними законами;

- проводять моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти у порядку, визначеному законодавством;

- акредитують громадські фахові об'єднання та інших юридичних осіб, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої

діяльності закладів освіти (крім закладів вищої освіти), ведуть їх реєстр;

- у межах повноважень, передбачених законом, здійснюють державний нагляд (контроль) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства;

- за дорученням центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки здійснюють контроль за дотриманням вимог щодо організації зовнішнього незалежного оцінювання;

- здійснюють ліцензування освітньої діяльності та нагляд (контроль) за додержанням вимог ліцензійних умов у сферах, визначених Кабінетом Міністрів України;

- складають у випадках, передбачених законом, протоколи про адміністративні правопорушення;

- здійснюють інші повноваження, визначені законом [5].

Але все ж таки, на наш погляд, повноваження – це один з елементів адміністративно-правового статусу Служби й вони не впливають на визначення поняття, а тому більш практичне значення матиме визначення завдань даного органу, які закріплені в Положенні.

Згідно з пунктом 2 Положення основними завданнями Служби є:

- 1) реалізація державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства, у межах повноважень, передбачених законом;

- 2) внесення на розгляд Міністра освіти і науки пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері освіти з питань, що належать до компетенції Служби [4].

Отже, вищезазначені завдання чітко ідентифікують Державну службу якості освіти України як орган виконавчої влади, який зобов'язаний реалізовувати державну політику у сфері освіти, спрямованої на забезпечення якості освіти та освітньої діяльності, а також здійснення нагляду за дотриманням закладами освіти законодавства.

Однак при визначенні поняття Державної служби якості освіти України більш доречно буде окреслити ознаки із законодавчого визначення, адже саме ознаки розкривають сутність будь-якого поняття.

Аналіз законодавчо визначеного поняття Державної служби якості освіти України дає підстави стверджувати, що ознаками Служби є:

- 1) центральний орган виконавчої влади – має статус державної установи, що виконує функції в межах своєї компетенції;

- 2) діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України – підзвітна та підконтрольна уряду;

3) координація здійснюється через Міністра освіти і науки України – працює у співпраці з відповідним міністерством;

4) реалізація державної політики у сфері освіти – здійснює практичні заходи для впровадження освітніх реформ і стратегій;

5) забезпечує якість освіти та освітньої діяльності – виконує контрольні та моніторингові функції для покращення стандартів освіти;

6) здійснює державний нагляд (контроль) за закладами освіти – перевіряє дотримання законодавства у сфері освіти;

7) дотримання законодавства закладами освіти – забезпечує відповідність діяльності освітніх установ освітнім стандартам.

Враховуючи вищезазначене, ознаки Державної служби якості освіти України тісно пов'язані із завданнями, які Служба виконує, але все ж таки ознаки спрямовані на визначення сутності поняття даного органу, а завдання – на реалізацію адміністративно-правового статусу, а тому при наведенні авторського визначення поняття Державної служби якості освіти України більш доречно оперувати саме ознаками.

Висновки. Таким чином, проаналізувавши законодавче визначення поняття Державної служби якості освіти України, а також ознаки й завдання, які його характеризують, доцільно запропонувати авторське визначення поняття Державної служби якості освіти України.

На наш погляд, Державна служба якості освіти України – це центральний орган виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері освіти, а саме за забезпечення якості освітньої діяльності, моніторинг і контроль якості освіти, здійснення нагляду за дотриманням законодавства в закладах освіти, функціонує як частина системи органів виконавчої влади, діяльність якої спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство освіти і науки України. Вважаємо, що таке трактування поняття Державної служби якості освіти України є більш обґрунтованим, що дозволяє пропонувати відповідні зміни до п. 1 Положення про Державну службу якості освіти України.

Література

1. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2000. С. 248.

2. Попович О. В. Навчальний посібник для самостійної роботи студентів з вивчення курсу «Логіка» (для студентів дистанційної форми навчання) – 2-е вид. – Маріуполь: МДУ, 2019. С. 85.

3. Стацюк Р. В. Основні підходи до визначення поняття «термін» у сучасній лінгвістичній науці. Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство). – № 5(2). 2016. С. 112–116.

4. Деякі питання Державної служби якості освіти України : Постанова Каб. Міністрів України від 14.03.2018 р. № 168 : станом на 11 груд. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-p#Text> (дата звернення: 05.02.2025).

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 24 березня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.02.2025).

Анотація

Кирда В. В. Проблеми визначення поняття Державної служби якості освіти як суб'єкта адміністративного права. – Стаття.

У науковій статті досліджується поняття Державної служби якості освіти України. В першу чергу визначено загальні положення, які стосуються термінологічного апарату, зокрема розкривається сутність категорії «термін» з різноманітних підходів.

Разом з тим, в статті особливу увагу приділено визначенню ознак, які характеризують сутність Державної служби якості освіти України, як центрального органу виконавчої влади діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки та який реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства.

Зокрема, ознаками Державної служби якості освіти України визначено такі: 1) центральний орган виконавчої влади; 2) діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України; 3) координація через Міністра освіти і науки України; 4) реалізація державної політики у сфері освіти; 5) забезпечує якість освіти та освітньої діяльності; 6) здійснює державний нагляд (контроль) за закладами освіти.

Перелік ознак Державної служби якості освіти України запропоновано на основі законодавчого визначення досліджуваного поняття, а також досліджених завдань та повноважень Державної служби якості освіти України.

Також здійснено дослідження завдань та повноважень Державної служби якості освіти України, що особливо важливо з огляду на розуміння сутності поняття даного органу. Але при цьому уточнено, що при визначенні поняття доцільно оперувати насамперед ознаками Державної служби якості освіти України.

В результаті проведеного дослідження запропоновано авторське визначення Державної служби якості освіти України, під якою доцільно розуміти центральний орган виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у сфері освіти, а саме за забезпечення якості освітньої діяльності, моніторинг і контроль якості освіти, здійснення нагляду за дотриманням законодавства в закладах освіти, функціонує як частина системи органів виконавчої влади, діяльність якої спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністерство освіти і науки. Рекомендовано дане визначення закріпити на законодавчому рівні.

Ключові слова: Державна служба якості освіти України, поняття, термін, повноваження, центральний орган виконавчої влади.

Summary

Kyrda V. V. Problems of Concept Definition of the State Education Quality Service as a Subject of Administrative Law. – Article.

The article makes the research on the concept of the State Education Quality Service of Ukraine. First of all, the general provisions relating to the terminological apparatus are defined, in particular, the essence of the category “term” is revealed from various approaches.

At the same time, the article pays special attention to defining the features which characterize the essence of the State Service for Education Quality of Ukraine as a central executive body whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Education and Science and which implements the State policy in the field of education, in particular, on issues of ensuring the quality of education, ensuring the quality of educational activities and State supervision (control) over educational institutions in terms of their compliance with the law.

In particular, the features of the State Education Quality Service of Ukraine are as follows: 1) a central executive body; 2) activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine; 3) coordination through the Minister of Education and Science of Ukraine; 4) implementation of the State policy in the field of education; 5) ensures the quality of education and educational activities; 6) carries

out State supervision (control) over educational institutions.

The features list of the State Education Quality Service of Ukraine is proposed on the basis of the legislative definition of the research concept, as well as the proposed tasks and powers of the State Education Quality Service of Ukraine.

The tasks and powers of the State Service for Quality Education of Ukraine are also studied, which is especially important given the understanding of the concept essence of this body. At the same time, it is clarified that when defining the concept, it is advisable to operate primarily with the features of the State Service for Quality Education of Ukraine.

As a result of the conducted research, the author’s definition of the State Service for the Quality of Education of Ukraine is proposed, which should be understood as a central executive body responsible for implementing the State policy in the field of education, namely, ensuring the quality of educational activities, monitoring and controlling the quality of education, supervising compliance with legislation in educational institutions and functioning as part of the system of executive bodies whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Ministry of Education and Science. This definition is recommended to be enshrined in law.

Key words: State Education Quality Service of Ukraine, concept, term, powers, central executive body.